

DOI: 10.31866/2616-759X.8.1.2025.336179

УДК 808.55:[7.049.1:81'342.9]:792

**ІЛЮСТРОВАННИЙ ПІДТЕКСТ У ТРАКТУВАННІ
МИХАЙЛА КАРАСЬОВА: ВІД ВНУТРІШНЬОГО БАЧЕННЯ
ДО СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ****Іван Сорока^{1а}, Марина Сорока^{2а}**¹ кандидат мистецтвознавства, доцент;

e-mail: ivansoroka1@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0336-5481

² кандидат мистецтвознавства, доцент;

e-mail: marysya-@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0509-8508

^а Київський університет культури, Київ, Україна**Анотація**

Мета дослідження – розглянути особливості інтерпретації поняття «ілюстрований підтекст» у теоретичній практиці Михайла Карасьова («Мистецтво художнього читання», 1965 р.); виявити специфіку його підходу до акторського аналізу художнього тексту, де підтекст трактується переважно як інтонаційно-поведінковий складник мовлення, без акценту на його смисловій основі. **Методи дослідження:** аналітичний – для ґрунтового аналізу текстів М. Карасьова, у яких висвітлюється поняття «ілюстрований підтекст»; порівняльно-аналітичний дає змогу зіставити підхід М. Карасьова з класичним уявленням про підтекст; описовий сприяє формулюванню понять та окресленню меж між терміном «ілюстрований підтекст» і традиційним розумінням поняття підтексту як внутрішнього, прихованого смислу. **Наукова новизна** полягає в дослідженні поняття ілюстрованого підтексту в Михайла Карасьова; здійсненні глибокого аналізу ілюстрованого підтексту в контексті сценічного виконання з акцентом на його функцію в сценічному мовленні й емоційній виразності. Доказано, що М. Карасьов не ототожнював підтекст з прихованим змістом висловлювання; підтекст у нього – не змістова, а інтонаційно-психофізична основа живої мови актора, яка визначає його емоційне ставлення до змісту, характерну особисту інтонацію та акторську присутність у слові. **Висновки.** Підсумовано дослідження підтексту в сценічному мовленні через призму концепції Михайла Карасьова. Доведено, що у його трактуванні підтекст не є змістовим нашаруванням, яке підлягає тлумаченню або розкриттю, а постає як інтонаційно-психофізична основа мовлення виконавця, що формується в процесі живого сценічного звучання слова. Поняття ілюстрованого підтексту в педагогіці М. Карасьова є важливим інструментом практичного освоєння художнього тексту, що сприяє досягненню інтонаційної органіки мовлення, внутрішньої злагодженості акторського висловлювання та глибини сценічної дії без апеляції до прихованих смислів.

Ключові слова: ілюстрований підтекст; Михайло Карасьов; сценічне мовлення; художнє читання; інтонація; театральне мистецтво

Постановка проблеми

У сучасному театральному мистецтві поняття підтексту набуває важливого значення як інструмент передачі глибинних сенсів через інтонацію та емоційне забарвлення слів. Однак трактування підтексту в різних театральних теоретиків відрізняється. Михайло Карасьов, один з основоположників української театральної педагогіки, досліджує концепцію «ілюстрованого» підтексту, яку слід розглядати як важливий компонент художнього читання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В останніх дослідженнях української театральної педагогіки приділено значну увагу поняттю підтексту, що розглядають як ключовий елемент у підготовці акторів. Зокрема, проаналізовано різні аспекти підтексту, його роль у сценічному мовленні та методи опанування в театральних закладах.

Н. Грицан у статті «Майстерня художнього слова: пошуки підтексту в авторському тексті» розкриває сутність явища «підтекст» як творчого процесу співпраці педагога сценічного слова й актора-початківця; доводить, що розкриття підтексту виконавцем художнього твору залежить від його освітнього та інтелектуального рівня, уяви, фантазії, інтуїції, асоціативного мислення, що робота над підтекстами розвиває логічне мислення та інтонаційну виразність актора. Стверджує, що тільки за умови професійного аналізу авторського тексту та глибинного проникнення у внутрішню суть слів (підтексту) актор наповнить художній твір життям, правдою, яскравими ілюстрованими баченнями, якими він у момент сценічного виступу щедро поділиться зі слухачем. Адже глядач приходить у театр слухати не текст, а підтекст, що розкриває актор (Грицан, 2016).

У статті Л. Артемової (2021) «Театральна педагогіка у підготовці до сценічної майстерності студентів – майбутніх акторів» розглянуто сучасні підходи до навчання акторів, охоплюючи використання підтексту як інструменту для поглиблення розуміння ролі та розвитку сценічної майстерності. Проаналізовано як класичні, так і сучасні методики, що застосовують у вітчизняних та зарубіжних театральних школах.

У дослідженні Г. Локаревої та І. Резниченко (2024) «Теоретичні засади проблеми розуміння й осмислення майбутніми акторами підтексту драматичного твору» акцентовано на важливості глибокого розуміння підтексту для акторської майстерності. З'ясовано, що підтекст у педагогічній діяльності визначається як засіб, прихований смисл, прихована інформація, прийом, інструмент.

Сучасні українські дослідження в галузі театральної педагогіки підкреслюють важливість опанування підтексту як невід'ємного складника професійної підготовки акторів, що сприяє їхньому глибшому розумінню ролей та підвищенню якості сценічного виконання.

Мета статті – розглянути особливості інтерпретації поняття «ілюстрований підтекст» у теоретичній практиці Михайла Карасьова («Мистецтво художнього читання», 1965 р.), виявити специфіку його підходу до акторського аналізу ху-

дожнього тексту, де підтекст трактується переважно як інтонаційно-поведінковий складник мовлення, без акценту на його смисловій основі.

Виклад основного матеріалу

У літературознавстві підтекст є важливим елементом літературного твору, що надає йому глибини та багатозначності. Це прихований, внутрішній зміст висловлювання, який не виражається безпосередньо, а створюється за допомогою різних мовних засобів, контексту та позамовних елементів. Він існує у зв'язку з вербально вираженим змістом, супроводжує його й одночасно може частково або повністю змінювати. Підтекст є прихованим, додатковим змістом, який не виражений словами прямо, тобто автор натякає імплікує. У статті «Що таке підтекст» зазначено: «Підтекст – це те, що лежить за лаштунками явного змісту твору, те, що читач має розгадати, розшифрувати за допомогою алюзій, символів та інших художніх засобів, використаних письменником» (*Що таке підтекст*, 2024). Читаючи текст, ми не тільки сприймаємо написане, а й шукаємо його приховані значення, які можуть відкриватися через різні мовні й немовні засоби. Це може додавати тексту багатозначності, іронії, гумору, символіки тощо.

У наведеному визначенні йдеться про літературний підтекст у різних жанрах. Основний акцент на тому, що підтекст завжди є зашифрованим, прихованим змістом, який може відкриватися за допомогою різних мовних і немовних засобів. Це стосується писемних прийомів дешифрування авторської думки.

Однак у разі художнього втілення такого тексту виконавець або актор повинен не тільки розгадати та розшифрувати цей підтекст, а й за допомогою мовленевих засобів донести до слухача «різноманітні конотації, натяки, невисловлені думки та емоції персонажів, авторські коментарі та оцінки, філософські ідеї чи соціальні коментарі» (*Що таке підтекст*, 2024). Саме донесення прихованого змісту через виконання робить твір багатозначним і змушує слухача глибше аналізувати приховані смисли.

У театральній педагогіці наявна двозначність у трактуванні поняття «підтекст». Загальна тенденція тлумачення підтексту відповідає двом розумінням:

1. Підтекст – прихований зміст висловлення; прямі лексичні значення слів перестають формувати та визначати внутрішній зміст мовлення; прихований сенс драматичної репліки чи висловлювання.

2. Підтекст – це «бачення», «внутрішні думки» і «фізичне самопочуття» («те, що працює на слово»); психологічне, емоційно-вольове начало сценічного мовлення; психологічний інструмент, що інформує про внутрішній стан персонажа; загальне «підґрунтя» того, що бачить і чує глядач. Пропоновані обставини автора й актора (Сорока, 2018).

Окрім традиційного розуміння, яке передбачає розкриття прихованого змісту (1-ше розуміння), є ще й підтекст «ілюстрований» (2-ге розуміння). Це поняття запропонував Костянтин Станіславський, а впровадили українські театральні теоретики, такі як Роман Черкашин і Михайло Карасьов, у другій половині минулого століття. К. Станіславський (1953) визначає його так:

Природа зробила так, що ми, у словесному спілкуванні, спочатку бачимо внутрішнім зором те, про що йде мова, а потім говоримо про це. Коли ж ми слухаємо інших, то спочатку сприймаємо вухом сказане, а потім бачимо у своїй уяві те, що почули. Таким чином, нам потрібен не просто підтекст, а *ілюстрований підтекст* п'єси і ролі (тут і далі курсив мій. – І. С.). (с. 500)

Михайло Карасьов (1965) додає: «Створення уявлень-бачень, або інакше – ілюстрованого підтексту – є головним завданням у роботі читця над літературним твором» (с. 6). Подібні думки висловлює і Роман Черкашин (1989):

Безпосередня лінія образних бачень «ілюстрованого підтексту» розгортається у внутрішньому ритмі у різних «планах» уявного простору. ... Утворення в уяві на основі змісту й тексту художнього літературного твору безпосередньої лінії внутрішнього ілюстрованого підтексту словесної дії – захоплюючий творчий процес праці актора й режисера над сценічною мовою. (с. 69)

Викликані такі твердження, найімовірніше, визначенням терміна «підтекст» Костянтином Станіславським, що наводить там же Роман Черкашин (1989):

У вченні К. С. Станіславського і В. І. Немировича-Данченка про словесну дію на сцені виявленню підтексту надається великої уваги. Підтекст – це не явне, але внутрішньо відчуте «життя людського духу», ролі, яке безперервно тече під словами тексту, весь час виправдовуючи й оживляючи їх. (с. 68)

Отже, маємо два підходи до визначення підтексту. Перший – це прихований зміст, який актор або виконавець має донести слухачеві через мовленнєву дію, а другий – створення уявних образів, які візуалізують зміст, але не змінюють його.

Відомий український теоретик-педагог Михайло Карасьов у своїй книзі «Станіславський і сценічна мова» 1963 року видання розглядає поняття «підтекст» виключно як ілюстрований, тобто як передавання уявлень і бачень з їх переживаннями. Автор визначає «ілюстрований підтекст» як текстові бачення з усім комплексом емоцій, що їх народжують. Цей комплекс є початковим етапом безпосередньої роботи над текстом. У вищенаведеній праці М. Карасьов (1963) стверджує: «Ілюстрований підтекст – основна передумова перетворення тексту ролі на словесну дію».

У цій статті спробуємо визначити, чи змінилося розуміння М. Карасьова щодо цього явища в пізнішій його роботі «Мистецтво художнього читання» за 1965 рік, чи розглядав він «підтекст» ще як прихований зміст висловлювання. Проаналізуємо теоретичні підходи М. Карасьова до розуміння підтексту в мистецтві художнього слова.

Витоки підтексту, вважає теоретик, беруть початок уже від автора художнього тексту, коли сам «поет для dokonання сугестії мусить розворушити цілу свою

духовну істоту, зворушити своє чуття, напружити свою уяву, одним словом мусить сам не тільки в дійсності, але ще й другий раз репродуктивно, в своїй душі пережити все те, що хоче вилити в поетичнім творі, пережити якнайповніше і якнайінтенсивніше, щоб *пережите* могло вилитися в слова якнайбільше відповідні дійсному *переживанню*» (Карасьов, 1965, с. 131). За автором, для впливу на читача поетичним, художнім твором поет, письменник, спочатку повинен розворушити свою духовну істоту, чуття, уяву, щоб якнайповніше і якнайінтенсивніше пережити те, що хоче вилити в поетичнім творі, щоб *пережите* вилилося в слова, відповідні *переживанню*. За такою ж аналогією, за М. Карасьовим, повинен працювати й виконавець цих текстів. Щоб вплинути на слухача поетичним, художнім текстом поета-письменника, артист-виконавець має попередньо розворушити свою духовну істоту, чуття, уяву, щоб внутрішньо пережити те, що хоче вилити в мовленнєвій дії, відповідній дійсному *переживанню*. Отже, підтекстом є все те, що розворушує внутрішнє переживання, а це, за М. Карасьовим, чуття, уява. Тож режисер наголошує:

Завдання читця полягає: в шуканні нових органічних збудників захоплення твором, без чого неможливе дальше зближення з ним; в активізації творчої *фантазії і уяви*, які оберігають від умоглядності у створенні передумов органічної художньої мови. ... Виголошення слів без відповідних *бачень-«слідів»* перетворює сценічну мову на пусту балаканину. ... *Відтворюючи в уяві картини подій, бачення персонажів твору*, систематично поглиблюючи ці картини, уточнюючи їх, *читець* поступово стає свідком всього того, про що розповідається в оповіданні, і сприймає його не як вимисел, а як життєвий, реальний факт. (Карасьов, 1965, с. 46)

37

Ураховуючи все наведене вище, деталізуємо концепцію «ілюстрованого підтексту» М. Карасьова для актора-виконавця (читця). За теоретиком, *читець*, обравши для виконання літературний твір (письменницький життєвий, реальний факт чи вимисел), для розуміння й зближення з ним шукає органічних збудників захоплення, якими є активізація творчої *фантазії і уяви*, що створюють бачення-«сліди» («кінострічка бачення» у К. Станіславського), картини подій, бачення персонажів; систематично поглиблюючи ці картини й уточнюючи їх, *читець* поступово стає свідком всього того, про що розповідається у творі, і сприймає їх уже не як чужий вимисел, а як власний, життєвий, реальний факт, яким хоче поділитися зі слухачем. Усі ці «органічні збудники» (фантазія, уява, бачення-«сліди» (картини подій, бачення персонажів)) у М. Карасьова слугують єдиному й найголовнішому – уникненню пустої балаканини, створенню передумов органічної художньої мови. Для досягнення виконавцем цієї основної мети в мистецтві художнього читання теоретики й дошукувалися способів її набуття, винайшовши прийом «ілюстрованого» підтексту.

З усього вищевикладеного спробуємо сформулювати визначення поняття «ілюстрований підтекст» (за Михайлом Карасьовим). *Ілюстрований підтекст* – це створені акторською *фантазією й уявою бачення картин подій і персонажів, що зображує автор у художньому творі*.

На підтвердження цього визначення знаходимо в книзі Михайла Карасьова (1965) думку, що «розвиток здатності уявляти-бачити внутрішнім зором те, про що доводиться читати або розповідати, складає основу праці читця над опануванням внутрішньої техніки мистецтва художнього читання» (с. 6). При цьому «створення уявлень-бачень, або інакше *ілюстрованого підтексту*, – є головним завданням в роботі читця над літературним твором» (Карасьов, 1965, с. 6). Отже М. Карасьов ілюстрований підтекст трактує як створені уявлення-бачення.

Аналізуючи погляди М. Карасьова на роль підтексту в сценічному мовленні, доходимо до виявлення зв'язку внутрішнього бачення з емоційною та інтонаційною виразністю.

Процес «ілюстрованого підтексту», за М. Карасьовим, полягає у взаємозалежності емоційного вираження від яскравого внутрішнього бачення, переживання. Ця концепція полягає в тому, що підтекст є не тільки емоційно-ціннісним компонентом, а й візуальним – передавання уявних картин через текст. На підтвердження варто навести думку М. Карасьова (1965): «Створюючи ілюстрований підтекст, читець не може не помітити, що точне бачення впливає на стан м'язів. ... Читцеві необхідно *визначити* ілюстрований підтекст, тобто *знайти картину*, що виправдує ці слова» (с. 110).

Тепер про зв'язок ілюстрованого підтексту з інтонаційною виразністю. М. Карасьов (1965) стверджує: «Слухач одержує від читця підтекст. Основним засобом передачі підтексту є інтонація, породжена справжнім *переживанням*» (с. 3). Створені фантазією уявлення й бачення картин, подій, героїв викликають у читця ставлення, переживання до них, які передаються інтонацією. «Читець – це майстер озвучення підтексту, відкриття нового у творі», – наголошує М. Карасьов (1965, с. 3). Погоджуємося, що читець – майстер озвучення ілюстрованого підтексту, але аж ніяк не відкриття нового у творі, в його змісті. У його подачі, трактуванні – так. Засіб «ілюстрованого підтексту» не міняє змісту твору й не відкриває нічого нового в ньому, він слугує лише для більш глибокого виразу тексту та створення передумов органічної художньої мови. Відкриття нового у творі – це відкриття суті промовленого, його смислу, часто прихованого. Майстерність читця саме й полягає в усвідомленні й донесенні цього прихованого смислу, нового у творі. Але це вже іншого характеру підтекст. Це перший варіант, який ми означили вище.

Розглянемо техніку створення та використання ілюстрованого підтексту у М. Карасьова. Як читець чи актор формує в уяві картини і використовує їх для передачі підтексту на сцені. Наведемо приклади з книги М. Карасьова, коли читець викликає в уяві картини дощу, звуки грому та інші відчуття для створення більш глибокого виразу тексту. Автор уточнює, що треба ілюструвати не слова, а думки: «Ілюстрація думок твору передбачає не тільки уявні зорові картини. Для цього процесу потрібні "сліди", одержані через усі канали людського сприйняття. Найчастіше уявлення становить сполучення зорової картини зі звуком. А часом і з запахом» (Карасьов, 1965, с. 49). Наприклад, М. Карасьов наводить уривок з оповідання І. Нечуя-Левицького «Вечір на Володимирській горі», у якому яскраво описує петрівчані дощі, теплі, з громом та блискавкою й сонце, яке розігнало од себе хмари й засяяло. І далі: «Для

створення картин, продиктованих цим текстом, читцеві доведеться викликати в уяві не тільки картину грози, дощу, але й "почути" звуки грому і навіть згадати, як пахне чисте, насичене озоном повітря» (Карасьов, 1965, с. 49). М. Карасьов вважає, що читець повинен фіксувати спостереження за допомогою всіх доступних йому засобів.

Отже, техніка ілюстрованого підтексту полягає у створенні продиктованих текстом уявних картин зі всіма видами їх відчуттів. За допомогою каналів сприйняття створюються в уяві «сліди», які допоможуть відтворити ілюстрований підтекст. Для більш глибокого виразу тексту актор застосовує ілюстрований підтекст, який являє собою створені його фантазією й уявою уявлення й бачення картин, подій і персонажів, зі всіма видами відчуттів для передачі їх слухачам.

М. Карасьов (1965) наголошує:

Все, що людина сприймає і бачить, викликає в неї певне ставлення, яке оформляється у вигляді думок, емоцій і вольових посилів, тобто у прагненні змінювати оточення. Те ж саме спостерігаємо і тоді, коли читець в уяві стає свідком того, про що розповів письменник. У нього виникають певні висновки з приводу баченого, почуття та прагнення передати своє ставлення іншим і в такий спосіб активно вплинути на оточення. (с. 12–13)

Отже, читець, створивши у своїй уяві описані картини та події, стає ніби свідком їх, унаслідок чого виникають певні рефлексії, які оформляються у вигляді думок, емоцій і вольових посилів. Саме свої психоемоційні рефлексії передає читець іншим, саме цим впливає на аудиторію. М. Карасьов (1965) стверджує: «Увесь набутий читцем протягом попередньої роботи духовний матеріал становить підтекст. Підтекст визначає загальний тон виступу» (с. 128).

М. Карасьов (1965) зазначає: «Уявляючи все, що описує письменник, читець не тільки не залишається байдужим, але й прагне передати своє ставлення і свої враження слухачам» (с. 14). Сам же механізм спілкування полягає в тому, вважає теоретик, що «читець, яскраво уявляючи все, про що розповідає, з допомогою техніки свого мистецтва, сприяє тому, що й слухачі з особливою виразністю уявляють почуте» (Карасьов, 1965, с. 14).

На нашу думку, сумнівним є твердження М. Карасьова, що читець уявляє все описане письменником, проте завжди перебуває під впливом розповіді, передаючи своє ставлення й враження. Механізм спілкування не обмежується лише тим, щоб допомогти слухачеві більш яскраво уявити те, що він чує. М. Карасьов (1965) же стверджує, що «своє ставлення читець передає не безпосередньо, а через створені ним і письменником картини» (с. 14). Вважаємо, що своє ставлення читець передає безпосередньо через створені ним самим картини, бо тільки він може для себе їх уявляти чи обійтись без них. Уявити картини, які створив письменник, саме такими, якими він їх уявляв і описав, неможливо. Ніхто не зможе точно відтворити уявлену картину, основу лише на описі, і саме так, як це зробив літератор. Бо як зазначає сам М. Карасьов (1965):

При першому знайомстві з твором і в процесі розкриття авторських думок в уяві виконавця обов'язково виникнуть бачення окремих персонажів, частин твору. Але послідовного ряду картин, або суцільної «кінострічки бачень», з самого початку праці не буває. Спершу оживуть ті місця, для ілюстрації яких накопичений певний матеріал. В уяві виникає відповідна картина, асоціація і одночасно з нею емоційний відгук. (с. 47)

Відповідна картина, асоціація, емоційний відгук в М. Карасьова (1965) – це ілюстрований підтекст: «Ілюстрація думок твору передбачає не тільки уявні зорові картини. Для цього процесу потрібні "сліди", одержані через усі канали людського сприйняття» (с. 49).

Отже, для М. Карасьова підтекст тільки ілюстрований і є лише духовним матеріалом, що викликає внутрішні рефлексії, які передаються в неповторній індивідуальній інтонації читця.

Логічно, що «підтекст» – це інший зміст, ніж пряме значення слів. Його потрібно розгадати й висловити. Без цього явище підтексту не відбудеться, а виконання літературного тексту втратить свою глибину.

Ілюстрований же підтекст не змінює змісту слів, а лише допомагає його візуалізувати й емоційно забарвити. Якщо художній текст буде промовлений без уявних образів, його зміст залишиться незмінним. Застосовані виконавцем уявлення й бачення допомагають тільки яскравіше й органічніше передати зміст.

Під час навчання акторів доцільніше зосереджувати увагу на тому, які образи й уявлення постають у їхній уяві під час промовляння тексту, а не на тому, який «ілюстрований підтекст» вони створюють. Бо створення ілюстрованого підтексту може не відбутися, а ось без передачі прихованого змісту текст втрачає свою глибину й виразність.

Наукова новизна статті полягає в дослідженні поняття ілюстрованого підтексту у Михайла Карасьова та його значенні для сценічного мистецтва і художнього читання. Доказано, що М. Карасьов не ототожнював підтекст із прихованим змістом висловлювання; підтекст у нього – не змістова, а інтонаційно-психофізична основа живої мови актора, яка визначає його емоційне ставлення до змісту, логіку мовленнєвого потоку, характерну особисту інтонацію та акторську присутність у слові.

Висновки

Аналіз поняття «ілюстрований підтекст» у педагогічній концепції Михайла Карасьова дає змогу стверджувати, що воно посідає важливе місце в процесі роботи актора над художнім літературним твором. М. Карасьов не розглядає підтекст як прихований зміст висловлювання. У його трактуванні підтекст не є змістовим нашаруванням, яке підлягає тлумаченню або розкриттю, а постає як інтонаційно-психофізична основа мовлення виконавця, що формується в процесі живого сценічного звучання слова.

Ілюстрований підтекст у розумінні М. Карасьова виявляється не через звернення до логіки тексту чи пошуку підповерхневого сенсу, а через акторську чуй-

ність, внутрішнє бачення, тонке відчуття інтонаційної динаміки й психофізичного стану мовця. Він є результатом органічного існування актора в мовленні, а не зовнішньої інтерпретаційної стратегії.

Така інтерпретація поняття підтексту дає змогу по-своєму поглянути на природу сценічного мовлення. Вона орієнтує актора не на змістову розшифровку тексту, а на пошук його живої інтонаційної форми, у якій внутрішня дія, емоційний імпульс і словесне оформлення існують як єдине цілісне вираження.

Отже, поняття ілюстрованого підтексту в педагогіці Михайла Карасьова є важливим інструментом практичного освоєння художнього тексту, що сприяє досягненню інтонаційної органіки мовлення, внутрішньої злагоженості акторського висловлювання та глибини сценічної дії без апеляції до прихованих смислів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Артемова, Л. В. (2021). Театральна педагогіка у підготовці до сценічної майстерності студентів – майбутніх акторів. *Освітній дискурс*, 36(8–9), 50–60. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.36\(8-9\)-5](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.36(8-9)-5)
- Грицан, Н. В. (2016). Майстерня художнього слова: пошуки підтексту в авторському тексті. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, 103–107.
- Карасьов, М. (1963). *К. С. Станіславський і сценічна мова*. Мистецтво.
- Карасьов, М. (1965). *Мистецтво художнього читання*. Мистецтво.
- Локарева, Г. В., & Резниченко, І. Т. (2024). Теоретичні засади проблеми розуміння й осмислення майбутніми акторами підтексту драматичного твору. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 4, 66–73. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-4-09>
- Сорока І. І. (2018). Підтекстусценічному мовленні: термінологічний дискурс. *Науковий Вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого*, 23, 157–163. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.23.2018.216822>
- Станіславський, К. С. (1953). *Робота актора над собою* (Т. Ольховський, пер., Ф. Гаєвський, ред.; Ч. 1–2). Мистецтво.
- Черкашин, Р. О. (1989). *Художнє слово на сцені*. Вища школа.
- Що таке підтекст. (2024, 20 квітня). Що таке...?!. <https://translations.com.ua/pidtekst.html>

REFERENCES

- Artemova, L. V. (2021). Teatralna pedahohika u pidhotovtsi do stsenichnoi maisternosti studentiv – maibutnikh aktoriv [Theatrical pedagogy in preparation for the stage skills of future actors students]. *Educational discourse*, 36(8–9), 50–60. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.36\(8-9\)-5](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.36(8-9)-5) [in Ukrainian].
- Cherkashyn, R. O. (1989). *Khudozhnie slovo na stseni* [Artistic word on the stage]. Vyscha shkola [in Ukrainian].
- Hrytsan, N. V. (2016). Maisternia khudozhnoho slova: poshuky pidtekstu v avtorskomu teksti [Workshop of artistic expression: the subtext search in the author's text]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 1, 103–107 [in Ukrainian].

- Karasov, M. (1963). *K. S. Stanislavskiy i stsenichna mova* [K. S. Stanislavsky and stage speech]. *Mystetstvo* [in Ukrainian].
- Karasov, M. (1965). *Mystetstvo khudozhnogo chytannia* [The art of artistic reading]. *Mystetstvo* [in Ukrainian].
- Lokarieva, H. V., & Reznichenko, I. T. (2024). Teoretychni zasady problemy rozuminnia y osmyslennia maibutnimy aktoramy pidtekstu dramatychnoho tvoruv [Theoretical foundations of the problem of understanding and comprehension of the dramatic piece's subtext by future artists]. *Pedagogical Sciences: Theory and Practice*, 4, 66–73. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-4-09> [in Ukrainian].
- Shcho take pidtekst* [What is subtext]. (2024, April 20). *Shcho take..?!.* <https://translations.com.ua/pidtekst.html> [in Ukrainian].
- Soroka I. I. (2018). Pidtekst u stsenichnomu movlenni: terminolohichniy dyskurs [Undertone in stage speech: terminology discourse]. *Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television*, 23, 157–163. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.23.2018.216822> [in Ukrainian].
- Stanislavskiy, K. S. (1953). *Robota aktora nad soboiu* [The Actor's Work on Himself] (T. Olkhovskiy, Trans., F. Haievskiy, Ed.; Part 1–2). *Mystetstvo* [in Ukrainian].

Надійшла: 11.04.2025; Прийнято: 28.04.2025;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 25.07.2025

**ILLUSTRATED SUBTLE MEANINGS IN MYKHAILO KARASOV'S
INTERPRETATION: FROM INNER VISION TO STAGE PERFORMANCE****Ivan Soroka^{1a}, Maryna Soroka^{2a}**¹ *PhD in Art Studies, Associate Professor;**e-mail: ivansoroka1@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0336-5481*² *PhD in Art Studies, Associate Professor;**e-mail: marysya-@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0509-8508*^a *Kyiv University of Culture, Kyiv, Ukraine***Abstract**

The purpose of the research is to consider the peculiarities of interpreting the concept of 'illustrated subtext' in the theoretical practice of Mykhailo Karasov ('The Art of Artistic Reading', 1965); to reveal the specifics of his approach to the actor's analysis of artistic text, where subtext is interpreted primarily as an intonational and behavioural component of speech, without emphasis on its semantic basis. **Research methodology.** Research methods used are analytical – for a thorough analysis of M. Karasov's texts, which highlight the concept of 'illustrated subtext'; comparative-analytical allows us to compare M. Karasov's approach with the classical idea of subtext; descriptive – to formulate concepts and define the boundaries between the term 'illustrated subtext' and the traditional understanding of subtext as an internal, hidden meaning. **The scientific novelty** lies in studying the concept of illustrated subtext in Mykhailo Karasov, which is an in-depth analysis of illustrated subtext in the context of stage performance, emphasising its function in stage speech and emotional expressiveness. It has been proven that M. Karasov did not equate subtext with the hidden meaning of a statement; for him, subtext is not a semantic, but an intonational and psychophysical basis of the actor's living speech, which determines his emotional attitude to the content, characteristic personal intonation and acting presence in the word. **Conclusions.** The research of subtext in stage speech through the prism of Mykhailo Karasov's concept has been resumed. It has been proven that, in his interpretation, subtext is not a layer of meaning that is subject to interpretation or disclosure, but instead appears as the intonational and psychophysical basis of the performer's speech, which is formed in the live stage delivery of the word. The concept of illustrated subtext in M. Karasov's pedagogy is an essential tool for the practical mastery of artistic text, contributing to the achievement of intonational organicity of speech, internal harmony of the actor's expression, and depth of stage action without appealing to hidden meanings.

Keywords: illustrated subtext; Mykhailo Karasov; stage speech; artistic reading; intonation; theatrical art

